

Горбатюк Н. М., к. п. н.

Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

В Законі України “Про освіту” (1996 р.), Державній національній доктрині розвитку освіти в Україні (2002 р.) зазначають, що вихідним моментом і необхідною умовою цілісної освітньої системи є спрямованість діяльності всіх її суб’єктів на становлення освіти нового типу, що відповідає потребам розвитку і самореалізації людини в нових соціокультурних ситуаціях [1, с. 67].

Розвиток сучасної системи освіти змушує шукати нові методики навчання, тому що вони безпосередньо пов'язані із загальними процесами, що відбуваються у суспільстві, тенденціями розвитку людства тощо. Залежно від визнання пріоритетності суспільних чи індивідуальних інтересів формуються та чи інша філософія освіти, практика організації навчально-виховного процесу в цілому. Розв’язання цих задач здійснюється багатьма шляхами, і в їх числі останнім часом все частіше називається проблемне навчання, що розглядається як один із засобів розвитку розумових сил, самостійності і творчого мислення учнів.

Питання проблемного навчання і в третьому тисячолітті є актуальним. Враховуючи великий розвиваючий потенціал проблемного навчання в хімічній науці та його значущість для особистості у практиці загальноосвітньої школи не можна забувати його ідеї [2, с. 7]. Як зазначав В. Т. Кудрявцев: “Повноцінний подальший розвиток теорії проблемного навчання є не тільки справою вчених, а й сумісною працею вчителів практиків і науковців у сфері освіти” [3, с.10].

Становлення проблемного навчання здійснювалося у три етапи. Перший етап – активізація навчання, другий – дослідницький та третій – безпосередньо проблемне навчання [2, с. 57].

Ідея активізації навчання має велику історію. Ще в давні часи було відомо, що розумова активність сприяє і кращому запам'ятовуванню і більш глибокому проникненню в суть предмету . Постановка проблемних запитань співрозмовнику і його важкість в пошуку відповідей на них були характерними для дискусій Сократа (469-399 до н.е.), цей же метод був відомим і у піфагорійській школі, важкі запитання ставили і софісти [4,с. 237].

Відомо, що головним елементом методики грецького мудреця була його іронія. Він удавав що, не знаючи розв'язку проблеми, хоче послухати думку співрозмовника, насправді ж своїми запитаннями підводив його до правильної відповіді. Його запитання спонукають до роздумів набуття нових знань, уточнення і поглиблення проблеми, або до встановлення помилковості повсякденних уявлень, які суперечать науковим поглядам.

Ф. А. Дистервег писав: "То, чего человек не приобрел путем своей самостоятельности – не его". Даний принцип у вченні Ф. А. Дистервега є визначаючим в розробці як і системи, так і методів навчання [4, с. 238]. Але все це було не зовсім вдалою спробою розробити дидактичну систему проблемного навчання, оскільки відповідні погляди не мали необхідної гносеологічної, соціологічної, психологічної та практичної бази.

На основі ідей активізації наприкінці ХІХ-поч. ХХ століття формується дослідницький метод навчання (за термінологією В. Т. Кудрявцева), або дослідницький підхід (за термінологією М. І. Махмутова).У зарубіжній педагогіці сформувалося декілька напрямів розвитку ідей проблемного навчання. Перший напрям відображений у книжці Дж. Дьюї "Як ми мислимо" (1909 р.) [2, с. 57].

Звісно, це не була теорія проблемного навчання в сучасному значенні даного терміну. Але це була спроба застосувати в педагогіці висновки психологів про те, що мислення і є вирішенням проблем.

В книзі "Як ми мислимо" зазначено, що "навчання шляхом вирішення проблем" ще не представлено у вигляді цілісної теорії. Негативною стороною було і те, що Дж. Дьюї пропонував всі форми і методи навчання замінити

самостійним навчанням школярів шляхом вирішення проблем, і основою мала стати навчально-практична діяльність. Так як його ідеї були побудовані на засадах педоцентризму і прагматизму, то вони були піддані жорсткій критиці [4, с. 238].

У розвитку теорії проблемного навчання певні досягнення мають і педагоги Польщі, Болгарії і Чехії. Польська школа проблемного навчання зародилася з кінця 50- х років , і дала плеяду таких вчених як Я. Бартецький, К. Лех, Т. Новацький. Найбільших успіхів досягнув В. Оконь відомий своєю книгою “Основи проблемного обучения”, який досліджував умови виникнення проблемних ситуацій. Разом з Ч. Куписевичем В. Оконь довів перевагу навчання шляхом вирішення проблем для розвитку розумових здібностей учнів [4, с. 244-245] .

Третій етап розвитку проблемного навчання розпочався в 1970- х роках і триває дотепер. Він пов'язаний з такими іменами як О. М. Матюшкін, І. Я. Лернер, Т. В. Кудрявцев, М. С. Топузов. О. М. Топузов , М. І. Махмутов, С. Л. Рубінштейн та ін.

Отже, розвиток вчення про проблемне навчання має давню історію. Але той факт, що до цієї проблеми постійно повертаються в педагогіці, свідчить про те, що пошуковий підхід у навчанні шляхом вирішення різноманітних проблем проходить досить успішно.

Список використаних джерел

1. Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. – Вип. 47. – К.: Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти, 2007. –145 с.
2. Топузов О. Становлення проблемного навчання в педагогічній науці / О. Топузов // Рідна школа. – 2005. – № 11. – С.57 – 60.
3. Кудрявцев В. Т. Проблемное обучение : истоки, сущность, перспективы / В. Т. Кудрявцев. – М. : Знание, 1991. – 79 с.
4. Махмутов М. И. Проблемное обучение.Основные вопросы теории / М. И. Махмутов. – М. : Педагогика, 1975. – 368 с.

